

СОНГОДОГ СУРГУУЛИЙН СУУРЬ ЗАРЧМУУДЫГ МОНГОЛЧУУДЫН ҮНДЭСНИЙ ОНЦГОЙ УХАМСАРТАЙ ХОСЛУУЛАХ НЬ

Бямбажавын Сарантуяа

Монголын уран зургийн галерей, Дүрслэх урлагийн академийн хүндэт профессор,
Улаанбаатар, Монгол улс
zaa_saraa@yahoo.com

Хураангуй: Академизм гэдэг нь 19-р зуунд европын урлагийн нөлөөн дор бий болсон урлаг юм. Академик урлаг нь нэг ёсондоо сонгодог ойлголттой адил гоо зүйн хэм хэмжээнүүдтэй нягт холбоотой байдаг. Хэдийгээр хөрөг, байгаль, натюрморт зэрэг төрөл зүйлүүд түгээмэл байдаг ч үзэгчид болон шүүмжлэгчид материаллаг шинж чанар, чимэглэл, байгалийн болон түүхэн агшинг харуулсан том зургуудыг хамгийн их үнэлдэг. Энэ бүгдээс үзэхэд, академи урлагт суралцаж, батлагдсан бүтээл туурвина гэдэг урт хугацааны шаргуу хөдөлмөр, хатуужил, хосгүй авьяас гэсэн үг. Харин Бадамын Отгонтүвдэн бол энэхүү нөр их хөдөлмөрийг туулж, авьяас билгээ харуулж, академик сургалтын үндсэн зарчмуудыг монгол хүний үндэсний өвөрмөц ухамсартай хослуулсан, эрдмийн урлагийн амин чухал түүхийн тод төлөөлөгч болсон уран бүтээлч юм.

Түлхүүр үг: академизм, сонгодог урлаг, үндсэн зарчим

COMBINING THE BASIC PRINCIPLES OF THE CLASSICAL ART SCHOOL WITH THE UNIQUE NATIONAL CONSCIOUSNESS OF THE MONGOLIANS

Sarantuya Byambajav

Mongolian Art Gallery, Honorary Professor of the Academy of Fine Arts,
Ulaanbaatar, Mongolia
zaa_saraa@yahoo.com

Abstract: Academism refers to the preservation of the style of art and sculpture created under the influence of the European art academies in the 19th century. Academic art is, in a sense, closely related to the same aesthetic norms as classical concepts. Although smaller works such as portraits, landscapes, and still lifes are popular (and often sell more easily), audiences and critics often value large paintings of vintage, natural, and historical moments the most. From the above, learning academic art and creating an approved work means long-term hard work and unparalleled talent. But

Otgontuvden Badam is a clear representative of the vital history of academic art, who has gone through this hard work, demonstrated his genius, and combined the basic principles of the classical school with the unique national consciousness of Mongolians.

Keywords: academism, classical art, basic principles

Оршил

Иван Иванович Шувалов бол оросын төрийн зүтгэлтэн, нэвтэрхий толь судлаач, эрдэмтэн М.В.Ломоносовын найз, ивээн тэтгэгч, түүнтэй хамт Москвагийн их сургууль (1755), Урлагийн академи (1757) байгуулах санаачлагч байсан. Оросын Элизабет түүнийг Эзэн Хааны Урлагийн академи болгон өөрчилж, 25 жилийн дараа 1789 онд Нева мөрний эрэгт барьж дуусгасан шинэ барилгыг ашиглалтад оруулжээ. Академи нь Итали, Францын эртний болон сэргэн мандалтын үеийн хэв маягийг судлахын тулд Оросын хамгийн алдартай зураачдыг гадаадад илгээж, неоклассицизмын зарчмуудыг эрчимтэй сурталчилж байв. 1893 онд Эзэн Хааны Урлагийн академи нь Оросын эзэнт гүрний бүх урлагийн ажлыг хариуцдаг Урлагийн академи болон зөвхөн эрдэм шинжилгээний ажил эрхэлдэг Урлагийн академийн дээд урлагийн сургуульд хуваагджээ. Шинэчлэлийн санаачлагч нь академийн дэд ерөнхийлөгч Граф Иван Иванович Толстой байв. 1893 оны сүүлээр батлагдсан дүрмээр хуучин академийг хоёр байгууллагад хуваасан нь энэ юм.

Академи нь өөрөө ерөнхийлөгч, дэд ерөнхийлөгч, бага хурлын нарийн бичгийн дарга, академийн 60 гишүүн, 20 хүндэт гишүүнээс бүрдсэн бөгөөд нэг ёсондоо Орос улсад урлагийг дэмжих, хөгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх төрийн байгууллага юм. Оросын хувьсгалын дараа, 1918 онд албан ёсоор татан буугдсан тус академийн нэрийг хэд хэдэн удаа өөрчилж, мөн үнэ төлбөргүй сурах боломжийг бий болгосон байдаг. Үүний үр дүнд жил бүр улс орны өнцөг булан бүрээс ирсэн оюутнууд цөөн олодох суралцах эрхийн төлөө ширүүн өрсөлддөг байв.

1947 онд үндэсний байгууллагыг Москвад шилжүүлж, урлагийн цуглуулгын ихэнх хэсгийг Эрмитажийн музей руу шилжүүлсэн юм. Ленинград дахь барилга нь Оросын эзэнт гүрэн, ЗХУ-ын хамгийн том реалист зураачдын нэг, Украйнд төрсөн Илья Репиний нэрэмжит Ленинградын Уран зураг, уран баримал, архитектурын хүрээлэнд зориулагдсан байв. Ийнхүү 1991 оноос хойш Санкт Петербургийн Уран зураг, уран баримал, архитектурын хүрээлэн гэж нэрлэгддэг болсон билээ. Илья Репиний нэрэмжит энэхүү сургууль нь дэлхий даяар академик урлаг буюу академизмын суурийг тавихад хамгийн том нөлөөг үзүүлсэн юм.

Академизм гэдэг нь европын урлагийн академийн нөлөөн дор бүтээгдсэн уран зураг, баримлын хэв маяг бөгөөд ихэвчлэн 19-р зуунд, 1815 онд Наполеоны дайн дууссаны дараа бүтээгдсэн бүтээлүүдийг багтаан авч үздэг. Энэ хугацаанд Францын гоо сайхны академи нь неоклассицизм ба романтизмын элементүүдийг хослуулсан бөгөөд Жан-Огюст-Доминик Ингрес нь уран зургийн энэ хэв маягийг бий болгосон гол төлөөлөгч юм. Академик урлаг нь нэг ёсондоо сонгодог үзэл баримтлалтай ижил төстэй гоо зүйн хэм хэмжээтэй нягт холбоотой юм. Хэдийгээр хөрөг зураг, ландшафт, натюрморт гэх мэт жижиг бүтээлүүд ихээхэн байдаг (мөн ихэвчлэн илүү хялбар зарагддаг) хэдий ч үзэгчид болон шүүмжлэгчид

ихэвчлэн хуучны, байгалийн, түүхэн агшинг харуулсан томоохон зургуудыг хамгийн ихээр үнэлдэг байсан. 19-р зууны төгсгөлд академик урлаг хүчээ авч, Европ даяар, Францын академийн сургаал, хэв маягийг агуулсан олон урлагийн академиуд байгуулагдаж, үзэсгэлэнгүүд зохион байгуулагдаж байсан юм. Үүнээс хамгийн алдартай үзэсгэлэн нь Парисын салон¹ байсан ба эдгээр салонууд нь гадаад, дотоодын олон тооны зочдыг татсан томоохон арга хэмжээ байв. Салонд амжилттай оролцсон нь зураачийн зөвшөөрлийн тамга болж, түүний бүтээлийг хувийн цуглуулагчдын эгнээнд зарах боломжтой болдог байсан.

Дээрх үзэсгэлэнд оролцож, академик урлагт хөл тавихын тулд залуу уран бүтээлчид дөрвөн жил суралцаж, түүний дараа Францад шалгалт өгч, тэнцсэнийхээ дараа урлагийн нэрт профессорын тодорхойлолт авах ёстой байдаг. Дээрх шаардлагуудыг хангасан оюутнуудыг академийн сургууль болох *École des Beaux-Arts*-д авдаг байв. “Академи” гэж нэрлэгддэг натур зураг, уран зураг нь академийн урлагийн үндсэн материал байсан бөгөөд тэдгээрийг хийж сурах дэг сургалтыг тодорхой зааж өгдөг. Эхлээд оюутнууд сонгодог баримал барьж, зурж, үүний дараа хуулбарын сургалтыг үзэж, гэрэл сүүдрийн зарчим онолын мэдлэгийг гүн бат олж авдаг. Нэг ёсондоо хуулбар хийх нь академик боловсролд чухал ач холбогдолтой гэж үздэг. Зураачдын бүтээлийг хуулбарлах нь тэдний уран бүтээл хийх арга барилыг өөртөө шингээж авч буй нэг үйл явц юм. Академик сургалтад шат дараалалтай суралцах нь хамгийн чухал юм. Эдгээр ур чадварыг эзэмшсэний дараа амьд натураас хөрөг болон бүтэн натур, хос натур зэрэг олон шатлалтайгаар анги мэргэжлүүдээ олж авдаг. Мөн түүнчлэн өнгө судлалын хичээл дээр усан будаг, тосон будаг зэргээр зурахын тулд оюутан эхлээд зургийн ур чадвараа харуулдаг бөгөөд энэ нь академик зургийн үндэс гэж тооцогддог байв. Оюутнууд суралцаж байх бүх үйл явцын туршид урьдчилан тодорхойлсон сэдэв, тодорхой хугацаатай шалгалтуудыг өгч, багш нар нь сурагч бүрийн ахиц дэвшлийг хэмждэг, үнэн зөв үнэлгээг өгдөг. Оюутнуудын дунд хамгийн алдартай урлагийн тэмцээн бол *Prix de Rome* байв. Энэхүү тэмцээний ялагч нь Ром дахь Вилла Медичи дахь Францын академи-д таван жил хүртэлх хугацаанд суралцах тэтгэлгээр шагнагддаг. Тэмцээн хэдэн хэдэн үе шатаас бүрдсэн бөгөөд ширүүн өрсөлдөөн дунд явагддаг байв. Эцсийн шатны өмнөх үе шатанд 10 оролцогч 72 хоногийн турш урланд байрлаж, түүхийн сэдэвт зургуудаа зурдаг байжээ. Өмнө нь дурдсанчлан, үзэсгэлэнд амжилттай оролцож, тэмцээнд ялалт байгуулах нь аливаа зураачийн зөвшөөрлийн тамга болдог байна. Мэргэжлийн уран бүтээлчийн хувьд хамгийн том амжилт бол Францын академийн гишүүнээр сонгогдож, академич цол хүртэх явдал юм.

Үндсэн хэсэг

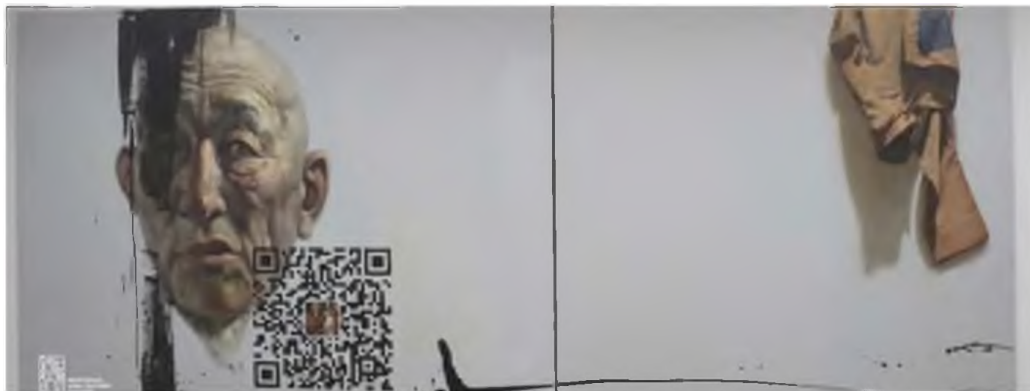
Академик урлагт суралцаж, зөвшөөрөгдсөн бүтээл туурвина гэдэг нь урт хугацааны хүнд хатуу дэг сургалтаар хөдөлмөрлөх хосгүй суу билэг гэлтэй. Харин

¹ Парисын салон (франц. *Salon de Paris* [*salɔ də paʁi*]) нь 1667 оноос эхлэн Парис дахь гоо сайхны академийн албан ёсны уран зургийн үзэсгэлэн байв. 1748-1890 оны хооронд энэ нь барууны ертөнцөд жил бүр эсвэл хоёр жилд нэг удаа болдог урлагийн хамгийн том арга хэмжээ байсан гэж хэлж болно.

энэхүү хүнд хөдөлмөрийг туулан, өөрийн суу билгийг харуулж, сонгодог сургуулийн суурь зарчмуудыг монголчуудын үндэсний ухамсартай хослуулсан, академийн урлагийн амин чухал түүхийн нэгэн тод төлөөлөгч бол Бадамын Отгонтүвдэн юм.

Тэрээр Монголын Урчуудын эвлэлийн гишүүн, ОХУ-ын зураачдын нийгэмлэгийн гишүүн зураач юм. Б.Отгонтүвдэн нь 1984 онд төрсөн бөгөөд 1999-2002 онд Ражив Гандийн нэрэмжит Үйлдвэрлэл урлалын сургуульд арьсан урлалын ангид суралцаж, улмаар 2002-2004 онд Дүрслэх урлагийн дээд сургуулийн чимэглэх урлалын ангид сурч дүүргэсэн. 2004-2008 онд ОХУ-ын Воронеж хотын улсын Урлагийн академийн суурин уран зургийн анги, 2008-2012 онд ОХУ-ын Санкт Петербург хотын И.Е.Репиний нэрэмжит Уран зургийн академид суралцан төгсөж, сургуульдаа үлдэн багшлах болсон анхны монгол уран бүтээлч гэдгээрээ онцлогтой юм.

Тэрээр ихэвчлэн түүхэн, хөрөг, байгалийн чиглэлээр бүтээлүүдээ туурвидаг. Түүний бүтээсэн Монголын Уран зургийн галерейн алтан сан хөмрөгт хадгалагддаг 2019 оны шилдэг бүтээл болох “Авга ах” бүтээлийг нарийвчлан авч үзье. “Авга ах” бүтээл нь түүний ойр дотнын төрөл төрөгсөд, уугуул эгэл ухаант монгол бадарчин, эргний сайхан монгол хүнээ гүнээ хүндэтгэж буйн илэрхийлэл болгон зурсан цуврал бүтээлүүдийнх нь нэг хэсэг юм.

Зураг 1. Б.Отгонтүвдэн “Авга ах” 2019 он, зотон тосон будаг, 380x150

“Авга ах” бүтээлээс маш ширүүн, шийдэмгий харагдах энэ төрх нь ала холын эртний гүнээс, цаг хугацааны ёроолгүй худгаас, үл нэвтрэх манан болон өтгөрүүлсэн цоорхойгоос биднийг харж, бидэнтэй уулзахаар зорьж байгаа мэт санагдана. Зураачийн бийрийн бичилтээс гол дүрийн нас, хувь хүний зан чанар, нүдний доорх хүнд уут, духан дээрх гүн үрчлээсийг анзаарч болно. Зураач шугаман зургийн нэгэн хэвийн байдлаас холдож, зөвхөн өнгөний талаар сэтгэж, янз бүрийн гадаргуу дээрх өнгөний өөрчлөлтийг нарийн ажиглаж, гэрэлтүүлгийн өөрчлөлтийн нөлөөгөөр

зургаа зуржээ. Үүнийг ойлгохын тулд хацар, эрүү, гялалзсан нүдийг хэрхэн өөр өөрөөр бичсэнийг харахад хангалттай бөгөөд хурц цагаан гялбаа нь гол дүрийн дүр төрх харцан дахь бат бөх, утга учиртай байдлыг тод илэрхийлжээ.

Харин тэрхүү төрхийн нөгөө талд монгол нүүдэлчдийн уламжлалт хувцас болох дээл харагдана. Энэхүү дээл нь монголчуудын үе үеийн гэр бүлийн ойр дотно харилцаа, уран бүтээлчийн өөрийнх нь мэдэрч буй дотоод эв нэгдлийг онцлон, хайртай төрөл төрөгсөдтэйгөө нягт холбосон тасрахгүй гинжин хэлхээний бат бөх холбоос гэдгийг илтгэнэ. Зургийн ирмэг дээр шидэгдэж, бүр гадаргуу дээр нь сүүдэрлэж байгаа мэт үзүүлсэн энэхүү хувцас нь жинхэнэ мэт харагдах бөгөөд 18-р зуунд бүдэг гэрэлтэй коридорын хаа нэгтээ бодит хэмжээтэй дүрсийг модон бамбайн гадаргуу дээр чадварлаг зурж, ирмэгийг нь тасадсан байдгийг санагдуулна. Ингэж 18-р зууны дүрслэлийг санагдуулам зурсан нь монголын зураач, урлагийн түүхэнд баттай оршсон гоо зүйн ойлголтыг уран сайхны чанарын жишиг шалгуур болгон дахин бүтээсэн гэж хэлж болно. Түүний уран сэтгэмж нь алдарт Паррасиусын хөшгийг монгол нүүдэлчдийн гадуур хувцас болгон хувиргасан гэж хэлж болох юм.

Нүүрнийх нь тал хэсгийг бүрхэж, QR код байрлуулсан ба (зургийг бүтээгчийн хэлснээр жинхэнэ) QR кодны гол хэсэгт зураач өөрөө зотон даавууны өмнө зогсож буйг харж болно. Энэ нарийн дүрслэл нь урлагийн түүхийн өнгөрсөн үеийн ижил төстэй жишээг эргэн санах боломжийг олгож байна. Жишээлбэл; толин тусгал эсвэл төмөр хавтангийн гөлгөр гадаргуу дээр хаа нэгтээ тусгал хэлбэрээр өөрийн хөрөг зургийг байрлуулсан Ян ван Эйкийн уран сэтгэмжийн тансаг байдал, эсвэл 17-р зууны Голландын зураач Питер Клэйс нэгэн удаа өөрийгөө мольбертны өмнө, шилэн бөмбөлгийн хажуу талд сууж буйгаар гайхалтай натюрмортдоо харуулсан байдагтай ижил юм.

Зураачийн энэхүү гайхалтай чадварын цаана өнгөний илэрхийллийн нарийн мэдрэмжийг бий болгосон хатуу академик дэг сургууль бий. Модернизмыг сонгодог сургуулийн зарчимтай гайхалтай хослуулсан энэ зураг анх үзэсгэлэнд тавигдсан цагаасаа хойш урлаг сонирхогчдын анхаарлыг татсаар байна. Монголын реалист урлаг сүүлийн хэдэн арван жилд хүнд хэцүү үеийг туулж ирсэн нь нууц биш. 1990 оноос хойш социалист реализм үнэний монополь байдлаа үүрд алдсан үед ихээхэн хөгжиж байсан реалист урлаг эрчээ алдаж, модернизм үзэгчдийн анхаарлыг татаж эхэлсэн юм. Энэ утгаараа “Авга ах” уран зураг нь реалист зургийн зарчмуудыг тууштай хөгжүүлж, сонгодог урлагийн сургуулийн уламжлалыг залгуулж яваа бүтээгчийн уран сайхны итгэл үнэмшлийг баттай харуулсан тунхаглал гэж үзэж болох юм.

Эрмитаж (Рембрандт, “Өвгөн хүний хөрөг”), оросын музей (Репин, “Митрофан Беляевын хөрөг”) зэрэг хуучин мастеруудын бүтээлийг хуулбарласан нь Отгонтүвдэн зураачийн бүтээлч хөгжилд онцгой чухал үүрэг гүйцэтгэсэн гэж хэлж болно. Дээр дурдсанчлан, сонгодог урлагийн “дээжийг” хуулбарлах дадлага нь зураачийн заавал хийх ёстой ажил юм. Бусад зураачдын зургийн хэв маягийг эзэмших нь сэтгэлгээний тусгай уян хатан чанарыг хөгжүүлэх зорилготой бөгөөд мөн уран бүтээлч хүн зургийн олон төрлөөр зурж чаддаг байх шаардлагыг хангаж байна. Үүнийг ч Отгонтүвдэнгийн өөрийнх нь уран бүтээлийн туршлага гэрчилдэг. Яг л тайзан дээр өөрийгөө бүрэн хувиргаж, танигдахын аргагүй болж гарч ирдэг жүжигчний чадвартай зүйрлэж болохуйц өргөн цар хүрээтэй бүтээлч ур чадварыг эзэмшсэн нь түүний хамгийн чухал хөрөнгө шиг санагддаг. Янз бүрийн бүтээлч ур чадварын хүрээг өргөжүүлэх нь академик сургалтын үйл явцын хамгийн чухал зорилго бөгөөд үүнд бусад хүмүүсийн бүтээлийг хуулбарлах нь магадгүй түүнд хүрэх гол хэрэгсэл юм. Сүүлийн жилүүдэд хийж гүйцэтгэсэн бүтээлүүдийнх нь жагсаалт Отгонтүвдэнгийн уран бүтээлийн үйл ажиллагаа хэр өргөн хүрээг хамарч байгааг илтгэнэ. Түүхэн болон өдөр тутмын сэдвээр хийсэн натюрморт, олон арван хөрөг зураг, монументаль уран зураг зэрэг (Улаанбаатар хотын ойролцоох Тэрэлжийн байгалийн цогцолбор газарт байрлах Баянгол зочид буудал) байна. Ийм өргөн хүрээний зургуудыг бүтээх уран бүтээлчийн олон талын авьяас чадвар нь түүнийг бэлтгэсэн Репиний нэрэмжит дэг сургуульгүйгээр бараг л боломжгүй байжээ.

Зураач Отгонтүвдэн түүхэн зургаас гадна хөрөг зургийн чиглэлээр олон арван бүтээл туурвисан бөгөөд хөрөг зургийн эрэлт хэрэгцээтэй мастер зураач юм. Үүгээрээ тэрээр өөрийн авьяас чадварыг сонирхолтой, хувирамтгай гэдгийг харуулж, бүрэн орчин үеийн зураач гэдгээ ч баталдаг.

Мөн тэрээр багагүй хугацаанд Дүрслэх урлагийн академийн багшаар ажиллаж, өөрийн ур ухаан, эрдэм мэдлэг, авьяас билгээ олон арван зураачдад өвлүүлэхээр зорьсон ба 2024 онд өөрийн удирдсан анхны ангиа төгсгөх юм. Түүний ур ухаан, эрдэм мэдлэг, авьяас билгээс суралцсан сурагчдаас ч мөн академик урлагт хөл тавихаар И.Е.Репиний нэрэмжит Уран зургийн академийг зорьж буй сурагчид бий. Академизм гэдэг бол уламжлалт урлагийн сургуулийн зарчмуудаар дамжуулан хамгийн хэцүү, хатуу нөхцөлд ч өөрийн бүтээлээр амьд үлдэх гайхалтай чадварыг өвлүүлдэг билээ.

Дүгнэлт

Монголын урлагийн орчин үеийн байдлыг мэдэхийг хүсэж байгаа хүн бүр өнөөдрийн хөгжил болон ирээдүйн талаар мэдэж, илүү тодорхой сайн мэдэх учиртай юм. Монголынхоо орчин үеийн урлагтай хөл нийлүүлэн алхахыг хүссэн хэн бүхэн үүнийг ухааран буй. Учир нь эдүгээх бидний бүтээж буй урлаг өнөөгийн хөгжил, бодит байдал, яг одоог болон мэдээж бас ирээдүйг илэрхийлнэ.

Б.Отгонтүвдэний бүтээл сонгодог дэг сургуулийн зарчмуудыг модернизмтой гайхалтай хослуулж, анх үзэсгэлэнд тавигдаж байсан цагаасаа эхлээд л урлагийг хүндэтгэн сонирхогч хэн бүхний сэтгэл зүрхэнд мартахааргүй хадагджээ. Бодит урлагийн зарчмууд үүнд нь саад болох бус харин ч зураачийн гоо зүйн зарчмын дагуу бүтээсэн зурагт хамгийн чухал байр суурь эзэлж байна. Түүний дундаршгүй авьяас, оргилуун эрч хүч бүтээлүүдээр илрэн гарч зуун зуунаар дурсагдах нь уран бүтээлч хүний жинхэнэ жаргал буй за.

Ашигласан материалын жагсаалт

1. Дулам, С. 2011. *Монгол бэлгэдэл зүй II Өнгийн бэлгэдэл зүй, Зүг чигийн бэлгэдэл зүй*. Улаанбаатар, Монгол Улс: Битпресс.
2. Дэлгэрмаа, Б. 2002. *Сэргэн мандалтын үеийн соёл*. Улаанбаатар, Монгол Улс.
3. Содномцэрэн, Л. 1976. *Орчин үеийн монголын дүрслэх урлаг*. Улаанбаатар, Монгол Улс.
4. Кондаков С.Н. 1915. *Юбилейный справочник Императорской Академии художеств*. Москва, Russia.
5. Рэгэндорж, Р. 2003. *Гоо зүйн лекцүүд*. Улаанбаатар, Монгол Улс.
6. Howard, Jeremy. 2006. *East European Art, 1650-1950. Oxford History of Arts*. New York, America.
7. Sergei V. 2007. *Ivanov. Unknown Socialist Realism*. Petersburg, Russia.

Хавсралт

Хөрөг

Нагур

“Тогоонтөмөр” 2022 он, зотон, тосон будаг, 500x200см

Бэлгэдэл

